

Undersøkelse for å avdekke bruk eller besittelse av rusmidler mv.

Strgjfl. § 29. Undersøkelser for å avdekke bruk av rusmidler mv.

Kriminalomsorgen kan pålegge domfelte som gjennomfører straff etter § 10 første ledd bokstav a til e å avgi urinprøve, utåndingsprøve eller blodprøve eller å medvirke til andre undersøkelser som kan skje uten fare eller særlig ubehag, for å avdekke bruk av rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig foreskrevet. Blodprøve kan bare tas av helsepersonell.

Dersom det er sannsynlig at domfelte i kroppen skjuler rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig foreskrevet, kan kriminalomsorgen beslutte at domfelte skal settes i enerom med spesialtoalett. Uttalelse fra lege skal innhentes og tas i betraktning ved vurderingen av om tiltaket skal settes i verk. Under oppholdet skal domfelte ha jevnlig tilsyn av helsepersonell. Dersom det er sannsynlig at domfelte i kroppen skjuler stoffer som ikke er lovlig foreskrevet, kan kriminalomsorgen også benytte radiologisk undersøkelse for å påvise stoffet. Henvisning til slik undersøkelse besluttes av lege som vurderer om bruken av stråling er berettiget, jf. strålevernloven § 13.

Dersom det er overveiende sannsynlig at en innsatt i kroppen skjuler rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig foreskrevet, kan kriminalomsorgen beslutte at det skal foretas kroppslig undersøkelse eller annet tiltak for å bringe stoffet frem. Uttalelse fra lege skal innhentes og tas i betraktning ved vurderingen av om tiltaket skal settes i verk. Inngrepet kan bare utføres av helsepersonell. Samtykke fra regionalt nivå skal innhentes på forhånd hvis dette er praktisk mulig.

Endret ved lov 29 juni 2007 nr. 83 (ikr. 1 nov 2007 iflg. res. 12 okt 2007 nr. 1138), 20 des 2019 nr. 105 (ikr. 1 juli 2020 iflg. res. 19 juni 2020 nr. 1245).

Forskriften § 3-21. Rusmidler

Det er forbudt for innsatte å bruke enhver form for alkohol, narkotika eller andre rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig foreskrevet. Lokalt nivå gir nærmere bestemmelser om hvor tobakksrøyking er tillatt.

Forskriften § 3-26. Undersøkelser for å avdekke bruk av rusmidler, med videre

Gjennomføring av urinprøver skal skje etter én av følgende fremgangsmåter:

- prøven avgis under tilsyn, eller
- prøven kan avgis uten de tilsattes tilsyn dersom den innsatte på forhånd har tatt av seg alt tøy. Prøve kan deretter avgis i et egnet «nakent» rom, uten vannforsyning.

Spørsmålet om eneroms plassering med spesialtoalett skal forelegges for regionalt nivå dersom det anses nødvendig å opprettholde tiltaket utover 3 dager.

29.1 Innledende bestemmelse

Straffegjennomføringsloven § 29 gir bestemmelser om når og hvordan det kan foretas undersøkelser av domfelte for å avdekke bruk eller forsøk på å skjule rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig

foreskrevet. Dette innebærer at også såkalte dopingmidler og andre berusende midler kan avdekkes, selv om bruk av disse midler ikke er straffbart utenfor fengsel. Undersøkelser for å avdekke besittelse av slike stoffer, noe som kan indikere bruk eller forsøk på å skjule stoffer, reguleres av straffegjennomføringsloven §§ 26-28.

Etter straffegjennomføringsloven § 52 gjelder § 29 med de tilhørende bestemmelser her også for varetektsinnsatte og pågrepene personer.

Undersøkelsen skal ikke være mer inngripende enn nødvendig.

29.2 Urinprøve, utåndingsprøve, blodprøve mv.

Lokalt nivå kan beslutte gjennomføring av urinprøve, utåndingsprøve, blodprøve eller eventuelle andre mindre inngripende undersøkelser som for eksempel undersøkelse av kroppsvæsker som spytt og svette. Innsatte kan ikke velge mellom kontrollformene. Undersøkelsen kan gjennomføres selv om den medfører et visst ubehag for innsatte, tilsvarende for eksempel ubehaget i forbindelse med blodprøvetaking. Undersøkelsen må ikke medføre fare eller særlig ubehag. Med særlig ubehag menes smerte utover det som er vanlig ved blodprøve eller krenkelse av bluferdighet utover det som urinprøvetaking vanligvis medfører.

Slike tiltak kan kreves på rutinemessig og generelt grunnlag når det er ønskelig, også i form av stikkprøver. Det kreves ikke konkret mistanke om at en eller flere innsatte har ruset seg. Undersøkelsen kan foretas til enhver tid, og den kan gjennomføres både mot en enkelt innsatt eller grupper av innsatte. Undersøkelse kan også gjennomføres dersom den innsatte selv ønsker det, for eksempel for å avkrefte mistanke om refsbart forhold eller brudd på andre vilkår.

Gjennomføring av urinprøver skal skje etter en av de følgende fremgangsmåter

- prøven avgis under tilsyn, og det bør være to tilsatte tilstede. De tilsatte bør være av samme kjønn som den innsatte. Krav til antall tilsatte gjelder likevel ikke dersom det er nødvendig å benytte helsepersonell
- prøven kan avgis uten tilsattes tilsyn dersom den innsatte på forhånd har tatt av seg alt tøy. Avkledning skjer under tilsyn, og det bør være to tilsatte tilstede, fortrinnsvis av samme kjønn som den innsatte. Prøve kan deretter avgis i et egnet "nakent" rom, uten vannforsyning. Rommet må kontrolleres nøye før avgivelse av hver prøve.

Det må i ethvert tilfelle påses at den innsatte vasker og skyller hendene grundig før avgivelse av urinprøve. Det bør tilstrebes at den innsatte skal kunne velge en av de nevnte fremgangsmåter for urinprøvetaking.

Gjennomføring av urinprøvekontroll skal skje på en måte som virker minst mulig pinlig eller nedverdiggende for den innsatte. Kontrollen skal ikke være mer omfattende enn det som er nødvendig for å forhindre ødeleggelse, ombytting eller annen manipulering av urinprøvene.

Innsatte som har problemer med å avgi urinprøve skal gis en frist på minimum 4 timer før manglende avgivelse av prøve anses som ordrenekt. Det skal foretas en konkret vurdering av om fristen bør forlenges hvis det foreligger spesielle omstendigheter som tilsier det.

Innsatte som skal avgi urinprøve i egnet rom uten tilsyn, skal tilbys klær fra fengselet under prøvetakingen. Innsatte skal ikke bli sittende over tid uten klær.

Blodprøve kan bare tas av helsepersonell. Også annet helsepersonell enn det som normalt tjenestegjør ved fengselet kan ta slike prøver. Blodprøve er særlig egnet for å avdekke bruk av preparater som ikke lar seg påvise ved urin- eller utåndingsprøver eller andre undersøkelser.

29.3 Innsetting i enerom med spesialtoalett

Lokalt nivå kan beslutte at innsatte skal innsettes i enerom med spesialtoalett. For å beslutte et slikt tiltak kreves alminnelig sannsynlighetsovervekt for at stoff er skjult i kroppen. En viss antagelse er ikke tilstrekkelig med mindre den styrkes av andre forhold. Det kreves ikke særlig grunn til mistanke. Mistanken må likevel være begrunnet i konkrete og troverdige opplysninger eller omstendigheter.

Lege skal alltid gi uttalelse om eventuelle medisinske komplikasjoner før eneromsoppholdet iverksettes. Innsatte skal før tiltaket iverksettes tilbys samtale med lege slik at legen kan gi informasjon om risiko mv. Samtaler med legen kan om nødvendig skje over telefon, og legens uttalelse til fengselet kan om nødvendig gis over telefon, men uttalelse bør bekreftes skriftlig. Legens medisinske råd skal tillegges vekt.

Innsatte skal under gjennomføringen ha kontinuerlig tilsyn av en tilsatt. Denne bør være av samme kjønn som innsatte. Det skal føres løpende protokoll. Innsatte skal ha tilsyn av helsepersonell minst en gang hver dag.

Innsatte på enerom med spesialtoalett bør ikke tilstås besøk med mindre særlige forhold tilsier det.

Spørsmålet om eneroms plassering med spesialtoalett skal forelegges for regionalt nivå dersom det anses nødvendig å opprettholde tiltaket utover 3 dager.

29.4 Kroppslig undersøkelse eller annet tiltak

Lokalt nivå kan, etter uttalelse fra lege, beslutte at det skal gjennomføres kroppslig undersøkelse eller annet tiltak mot innsatte. Regionalt nivå skal samtykke på forhånd når dette er praktisk mulig. For å beslutte slike tiltak kreves at det er overveiende sannsynlig (kvalifisert sannsynlighetsovervekt), dvs at det foreligger en konkret begrunnet mistanke, om at stoff er skjult i kroppens hulrom. Slik undersøkelse kan også gjennomføres dersom den innsatte selv ønsker det, og bekrefter dette skriftlig.

Slike tiltak kan innebære undersøkelse av munnhule, rektum, vagina, herunder undersøkelse med røntgen eller ultralyd eller bruk av avføringsmiddel eller klyster. Som utgangspunkt bør avføringsmiddel foretrekkes fremfor bruk av klyster, og bruk av klyster bør foretrekkes fremfor eksplorasjon av rektum. Undersøkelsen kan bare foretas av helsepersonell.

Antall tilsatte og helsepersonell som er tilstede ved gjennomføringen av undersøkelsen bør begrenses til det som er strengt nødvendig av sikkerhetsmessige årsaker. Med unntak av helsepersonell bør tilsatte være av samme kjønn som den innsatte.

Vedtak truffet av regionalt nivå (forhåndssamtykke) kan påklages til Kriminalomsorgsdirektoratet. Slik klage har imidlertid ikke oppsettende virkning med mindre dette besluttet av regionalt nivå eller av Kriminalomsorgsdirektoratet. Det må i den forbindelse vurderes om oppsettende virkning er medisinsk forsvarlig.

29.5 Saksbehandlingsregler for øvrig

Det skal føres protokoll over undersøkelsen, som skal inneholde

- den innsattes navn og fødselsdato
- grunnlaget og hjemmelen for tiltaket
- hvem som har truffet beslutningen om tiltaket, og eventuelt om spørsmålet er forelagt lege eller regionalt nivå
- hva tiltaket bestod i, tidspunkt for tiltaket, hvem det ble utført av og hvem som ellers var tilstede
- hvilke funn som ble gjort, eventuelt hva prøven eller lignende viste.

Utskrift av protokoll for gjennomføring av kroppslig undersøkelse eller annet tiltak etter straffegjennomføringsloven § 29 tredje ledd sendes regionalt nivå uten opphold. Dersom innsetting på enerom med spesialtoalett etter § 29 annet ledd går utover tre dager, sendes melding til Kriminalomsorgsdirektoratet.

Narkotiske stoff som blir funnet skal sammen med en kort rapport sendes politiet. Den innsatte skal underrettes om dette. Midlertidig oppbevaring av funn må være forsvarlig.

Samlet rapport over de gjennomførte tiltak sendes etter hvert kvartal til regionalt nivå, med en vurdering av status. Regionalt nivå sender etter hvert kvartal samlet rapport over tiltakene på lokalt nivå til Kriminalomsorgsdirektoratet.